

Színházi szemle.

Egyik csevegésben Mikszáth Kálmán ötletesen, de némi keserűséggel állapítja meg, hogy a regényből átdolgozott szindarabok divatját éljük. Az irodalom iránt érdeklődő ember már alig olvas elbeszélő művet. Majd meg-nézem szindarab korában! — ezzel az elhatározással intézi el őket.

Az a sors, amitől ez a nagy író annyira félt, az ő írásait is utolérte. De szerencséjére csak halála után. A két évvel ezelőtt olyan nagy sikert elért *Vén gazember* után most egyszerre két Mikszáth-mese került színpadra. A *Nosztly-fiú esete Tóth Marival* a Víg-színházban, majd rá pár nappal a Városi Színházban az *Akácfaivirág*.

A *Nosztly-fiú* átdolgozója ugyanaz a Harsányi Zsolt, aki olyan ügyes kézzel teremtette színpadra *A vén gazembert*. Ez újabb feldolgozása azonban nem mérkőzhetik az elsővel. Amott sikerült szoros kötésű, zárt kompozíció alkottania, a *Nosztly-fiú* meséje azonban szétterül, elkanyarog és amazéhoz képest valósággal vánszorog. Mindamellett nagy sikere ennek is teljesen érthető. Hangulata annyira kedves, hangja olyan üde, annyira magyaros, hogy a közönséget állandóan derűltségben tartja. A hatást azonban nem kis mértékben az is okozza, hogy az író ügyesen számolt a háború utáni közönség Biedermeier-izlésével s a mikszáthi humorban mutatkozó fanyarságot lefőlözte, kiöntötte s csak a derűt tartotta meg, a mesét pedig a regénynek a hős felsüléseivel végződő megoldása helyett ama bizonyos «megnyugtató véggel», a szentimentális lelkekre mindig elérzékenyítően ható házassággal fejezte be.

Az előadás mintént megtesz arra, hogy a darab mentül jobban megfogja a közönséget. A sok igen jó szereplő közül csak a három legjobb legyen kiemelve, akik bár mindnyájan inkább epizód alakok, mégis a sikernek ők a támogatói. Góth Sándor mint Kope-reczky, egész virtuozitását harcba viszi. Kitűnően találja el a mult szá-

zad utolsó évtizedeinek egyik érdekes típusát: a magyarosodó félben lévő tótót. Beszédje még idegenszerű, de megjelenése, modora, allure-jei már magyarosak, melyeket azonban Góth különös finomsággal, alig észrevehető s szavakkal ki sem fejezhető apróságokkal úgy játszott meg, hogy mindig érez-tük róluk, hogy ezek nem öröklött, hanem csak eltanult vonások. Tóth Mihálynét Góthné játszotta. Ez örökös-en karatyoló asszonyt igen ötletesen jellemezte: a szavakat szinte szenvtele-nül, minden kiemelés nélkül rakta egymás után s a mondatok között nem hallatott pontot. Így minden megszólalása monoton kereplésnek hatott s egymásba olvasztott mondatai különös-en ott keltettek kacagást, ahol egy-mással eszmei kapcsolatban nem álló gondolatok forradtak össze.

Legnagyobb hatással azonban Mály Gerő játszott. Az ő Bubeniykja az asszimilálódnak egy fokkal hátrább álló fázisát mutatta, mint Kope-reczky. Éreztük azonban, hogy a következő generáció Bubeniykjai már Kope-reczky módjára fognak viselkedni. Mály Gerő-nek megjelenése is jellegzetes volt. Izléstelen öltözködés, kopaszra borot-vált fej, sunyian ravasz szem, lompos nemtörődömségű mozgás voltak fő-vonásai. Beszédje közönyös, ritkán hevülő, de figyelme örökösen résen áll. Valaki — Mály Gerő rovására — azt mondotta erről az alakításról, hogy a szerep annyira tele van kiabáló vonásokkal, hogy szinte önmagát játssza. Ezt az ellenvetést nagyon könnyű visszajára fordítani: a szerep valóban annyira élénken színezett, hogy igen könnyű volna vele rikitő modorba tévedni s valami elviselhetetlenül groteszk figurát formálni belőle. Mály Gerőben azonban nemcsak elsőrangú ábrázoló képesség, hanem művészi mérséklet is van. E szerepében egyike lett legkiválóbb epizód-színészeinknek.

A Városi Színházban játszott *Akácfa-ivirág* tárgya Mikszáthnak *Az eladó birtok* című bájos elbeszéléséből való. Az átdolgozók, Meskó és Hubay azon-ban nem mutatnak valami különösebb

színpadismeretet, de talán nem is törekedtek egyébire, minthogy egy-két — valaha olyan népszerű — Fráter-nóta eléneklésére adjanak alkalmat. A Városi Színház rendezése elég kedves és hangulatos, de nem értjük, hogy mi szükség a második felvonás akácvirágos díszletének hatását azzal fokozni, hogy a színpadról akácillatot árasztanak a nézőterre. Ennek a kicsinyes naturalizmusnak csak igen naiv közönség lehet hatása.

*

Herczeg Ferenc *Ocskay brigadérosa* a bemutatás után, sajnos csak egy negyedszázad múlva került arra a színpadra, ahol egyedül méltó helyén van.

A Nemzeti Színház előadása a Vig-színházitól főképen abban különbözik, hogy amíg amott a darabot aprólékosan valószerű miliőben jelentették meg, emitt a színpadi képek is, a rendezés is a lényegesnek erősebb kiemelésére, valami nagyobbvonalú ábrázolásra törekcsenek. Az új Ocskay Kiss Ferenc. Ez alának férfiasságát, daliasságát és belőle ki-kilobbanó paraszti dőlőfőt kitűnően játszotta meg. Sajnáljuk azonban, hogy a szerep szárnyalóbb részeit, ezt a szép, numerosus, néhol majdnem versebe lendülő prózát, prózaiasan mondta el. Dikciója néha száraz, néha meg kelleténél halkabb hangú volt. Mikor értik meg már színészeink, hogy emelkedettebb hangú darabokban ez a mezítlás beszéd művészietlenül stílusatlan? Annál nagyobb örömmünk telt Abonyi Taricsában. A negyedik felvonás fájdalmasan szép szavait az akasztófáról, mint nemzeti szimbolumról, nem szégyelte hangzatosan szavalni el. Szóejtése szárnyaló és szivighatóan meleg. Bartos Szörényit igen jóízűen játssza, Tasnády Ilona Tisza Ilonája finom jelenség s Lehotay nagyon elegáns Königsseg. Tökés Anna Dili szerepében, mint minden ilyen etnografiáibb jellegű szerepben, igen illuziókeltő, csak hamis hangjairól kellene leszoknia. Leggyöngébb pontja az előadásnak Gyergyai kamarása. Miért kell ebből a sima és élesnyelvű udvaroncól operettfigurát, majdnem bohócot csinálni? Nem érzi-e a színész is, rendező is, hogy ez a játék épen a darabnak legkényesebb fordulatát teszi tönkre?

Ez egy-két hiba azonban nem ronthatja le kiválóságait az előadásnak, amely méltóan fejezi be az idej jubilaris esztendő Herczeg-ünnepségeit.

*

A lefolyt pár hét alatt még egy hazai darabot láttunk, de nem sok kedvünk telt benne. A *Dr. Szabó Juci* szerzője, Fodor László, «*Szeretek egy színésznőt*» c. vígjátékával úgy látszik túl akart tenni előbbi darabjának sikerén is. *Dr. Szabó Juciról* annak idején elmondottuk véleményünket: az író nem valami nemes eszközökkel és nem túlságos ízléssel dolgozott, de a vígjátékírói talentumot nem lehet elvitatni tőle. Mostani darabja azonban határozott hanyatlás. Sokkal kevésbé jókedvű, sokkal elnyújtottabb és sokkal olcsóbb hatásesszközöket vesz igénybe. A szellemességet ötletességgel helyettesíti, melyet az átlagszínházlatogató csakugyan könnyen össze is téveszt amazzal. Legjobban sikerült a második felvonás, mely igazi vígjátékírói kéz munkája. A harmadik felvonás már unalmas, a negyedik pedig fölösleges, hiszen a darab a harmadik végén már bátran befejeződhetnék.

A Magyar Színház alkalmasint osztott a szerzőnek nagy reménységeiben és pazar bőkezűséggel állította ki a darabot. Meghökentünk, amikor az első felvonásban egy jól ismert belvárosi kereskedés belsejét láttuk jövőmenő vásárlótömeggel (ma csak színpadon vannak tele az üzletek!) kilátással az Erzsébet-terre és az Anker-házra, s amikor a negyedik felvonásban a Keleti-pályaudvar első osztályú várótermében találtuk magunkat, melynek üvegablakán át mozgóvonatokat láttunk. Hogyan? Hát még ott tartunk, hogy efajta kicsinyes és kiabáló valóságghűség hatással lehet a közönségre? Azonban kellemesen csalódtunk: a darabot ezek a hiú különségek nem tudták megmenteni. A közönség ezúttal jobb ízlésűnek mutatkozott, mint a szerző és a színház: alaposan megbuktatta a vígjátékot.

*

Sokkal finomabb vígjáték gyönyörködtetett a Nemzeti Színházban. Bourdetnak *A szerelem órája* c. darabja kétségtelenül nem túlságosan eredeti alkotás, de annyira bájos, annyira finom, hogy aki kellemes estét akar szerezni magának, az nem választhat jobb darabot. Látni fog egy kedves történetet, melyen hol mosolyog, hol pedig egy-két könnyet ejt, amely állandóan nemesebb hurokon játszik és látni fogja Váradi Arankát színészi képességeinek egész ragyogásában.

Egy tudós leányát játssza, ki a világtól elvonult apja mellett növe fel, már-már a hervadás éveibe lép, amikor útjába akad egy nála pár évvel fiatalabb ifjú. Beleszeret, de hinni sem meri, hogy még boldog is lehessen. Váradí Aranka legszebb jelenetei azok, ahol ezt a boldogságban való kételkedést játssza meg. Arcán néha felvillan a remény, majd újra fájdalmas kétségbe esik vissza; de kétségeit a szeretett ifjú előtt titkolni igyekszik: csak hangjának alig észrevehető reszketése, csak szemének vizes fénye, csak ajka szögletének fájdalmas megvonaglása árulja el belső küzdelmeit.

A fiatalember szerepében Uray Tivadár kedves jelenség. Elegáns megjelenésű, könnyed mozgású és minden ízében fiatal.

Ezt az intim hatású vígjátékot azóta a Nemzeti Színház átvitte a Kamarszínház színpadára, melynek kisebb méretei között és szűkebb nézőtere előtt bizonyosan még jobban érvényesülnek a darab és az előadás finomságai.

Ugyane színpad mutatta be a budapesti közönség előtt eddig csak operett feldolgozásban ismert Shaw-darabot, *A hős és a katoná-t*. E vígjáték főhibája a túltengő didaxis, mely könnyen nehézkessé tenné az egészet, ha az elmésségek és itt-ott egy-két komikus szituáció meg nem mentenék. E sorok írója látta e darabot a müncheni Kamara-színházban is és örömmel vallja meg, hogy a mi színészeink jobban játszották. A német előadásban volt valami magyarázgató vonás, a miénk fölényesebb, könnyedebb és önkénytelenebbül fakad. Színészeink valamennyien igen jól játszottak, külön fel sem soroljuk őket, pusztán egy dolog ellen van kifogásunk. Miért kell Horváth Jenőnek és Fáy Szerénának, az öreg házaspár szerepében idegen — délszláv — akcentussal beszélniök: hiszen ők a maguk nyelvét bizonyosan egészen kifogástalanul tudják? Talán inkább parasztosan beszélhetnének, hogy a köztük és a fiatalok közti műveltségi különbséget éreztessék?

*

A miskolci színtársulat a Fővárosi Operett-színház színpadán színrehozta Hoffmannsthalnak Salzburgban nagy hatást keltett *Jedermann*-ját. (Magyar címe: *Akárki*.) Az előadást — ha már a fővárosban történt — kénytelenek vagyunk fővárosi mértékkel

mérni s így bizony elég könnyű súlyúnak találjuk. Az egésznek rendezői elgondolása — különösen a nagyfontosságú második részben — kissé az operett-stílus ríktó színeire emlékeztetett. Az első résznek viszont expresszionista díszletei hatottak stílszerűtlenül. Az efajta dekorálás bizonyos darabokban helyénvaló lehet, de ebben a középkori hangú vallásos játékban bizony nagyon kellemetlen.

A főszerepet fővárosi színész, Gellért Lajos, vendégképen játszotta. E színészt közönségünk látta már egy-két jó szerepben, különösen ott, ahol modern ideg-életet kellett ábrázolnia. Egész egyénisége azonban tökéletesen ellentéte mindannak, ami ide szükséges volna. Már fáradt és vézna külseje sem tudja ez életkedvtől duzzadó gazdag ember benyomását kelteni. Főbaj azonban, hogy monumentalitás, nagyvonalúság semmi sincsen benne. Az ő játéka nem egy egész emberi típust, nem egy általánosabb jellegű karaktert, szóval nem *akárki* mutat be, hanem egy modernül differenciált idegembert. Az az ideges arcjáték, azok a félbeszegett mozdulatok, az az egész dekadens egyéniség minden volt inkább, csak *akárki* nem. Azonkívül teljességgel érthetetlen, hogy miért tartja e kétségtelenül gondolkodó színész a *rimel* olyan valami költői hotlásnak, amit a színésznek leplezni, sőt elszikkasztania kell.

A többi szereplő sok buzgalommal játszott, de képességeik a vállalt feladattal nem álltak arányban. Szöveg-féltreértés is akadt egynehány. Molnár Arankának a rendező megmagyarázhatta volna, hogy *üdvözülni és üdvözölni* között különbség van.

Mindamellet Sebestyén Mihály igazgatónak mindenesetre érdeme, hogy Kállai Miklós nagyon szép fordítását megszólaltatta s hogy egy ilyen irodalmi értékű darabbal a fővárosban legalább szóra érdemes előadást tudott produkálni.

Galamb Sándor.

Művészeti szemle.

Az Országos Katolikus Szövetség rendezésében most nyílt meg a második Egyházművészeti Kiállítás. (Ez a kifejezés tulajdonképpen fölösleges, mert hiszen művészt valójában mégis csak egy van, maga a művészet, amely — legyen bár festészet, szobrászat, ötvösség — esetszerűleg épen az egyházias körből választja tárgyát.) A szép